

Vážený pán

Váš list číslo/ zo dňa

Naše číslo

Vybavuje/☎

Bratislava

Odborné stanovisko k podnetu

Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva (ďalej v texte ako „Stredisko“) bol doručený podnet xxxxxxxxxx, v ktorom namietate (ďalej v texte ako „podávateľ“) nerovné zaobchádzanie pri poskytovaní príspevku na dopravu do školy.

Právne postavenie Slovenského národného strediska pre ľudské práva

Stredisko plní úlohy v oblasti ľudských práv a základných slobôd a nediskriminácie. Vzhľadom na to, že podľa ustanovenia § 1 ods. 2 písm. f) zákona č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov Stredisko vydáva odborné stanoviská vo veciach dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania podľa zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „antidiskriminačný zákon“ alebo „ADZ“), a to z vlastnej iniciatívy, či na požiadanie fyzických alebo právnických osôb, Stredisko vydáva v predmetnej veci nasledovné odborné stanovisko:

Skutkový stav

Podávateľ poukazuje na skutočnosť, že v obci s miestom ich trvalého bydliska nie je zriadená základná škola. Jeho maloletý syn navštevuje 8-ročné gymnázium v xxxx, kde si plní povinnú školskú dochádzku. Ako zákonný zástupca svojho syna nemá nárok na príspevok na dopravu do školy, pričom iní žiaci a ich zákonní zástupcovia, ktorí navštevujú Základnú školu v xxxxxx a Cirkevnú školu v xxxxxx nárok na príspevok na dopravu do školy majú. Uvedenú situáciu považuje za diskrimináciu.

Právny stav

Podľa čl. 42 ods. 1, 2 a 4 Ústavy Slovenskej republiky každý má právo na vzdelanie. Školská dochádzka je povinná. Jej dĺžku po vekovú hranicu ustanoví zákon. Občania majú právo na bezplatné vzdelanie v základných školách a stredných školách, podľa schopností občana a možnosti spoločnosti aj na vysokých školách. Zákon ustanoví, za akých podmienok majú občania pri štúdiu právo na pomoc štátu. Pre výkon tohto základného práva tak ako pre mnohé iné základné práva a slobody platí, že podľa čl. 51 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky domáhať sa tohto práva možno iba v medziach zákonov, ktoré toto právo vykonávajú.

Podľa ustanovenia § 20 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov povinná školská dochádzka sa plní v základných školách, v stredných školách a v školách pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami podľa tohto zákona, ak tento zákon neustanovuje inak. Žiak plní povinnú školskú dochádzku v základnej škole v školskom obvode, v ktorom má trvalý pobyt (ďalej len „spádová škola“), ak zákonný zástupca pre svoje dieťa nevyberie inú základnú školu. Žiak môže plniť povinnú školskú dochádzku v inej ako spádovej škole, ak ho riaditeľ tejto školy prijme na základné vzdelávanie.

Podľa ustanovenia § 8 ods. 1 zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov obec určí svojim všeobecne záväzným nariadením školský obvod základnej školy zriadenej obcou. Školský obvod základnej školy tvorí územie obce alebo jej časť. Ak je obec zriaďovateľom viacerých základných škôl, obec svojim všeobecne záväzným nariadením určí školské obvody pre jednotlivé základné školy.

Ak obec nezriadi základnú školu, môže sa dohodnúť so susednými obcami na spoločnom školskom obvode základnej školy. Ak sa takáto dohoda neuzatvorí a bude ohrozené plnenie povinnej školskej dochádzky žiakov, rozhodne o spoločnom školskom obvode základnej školy okresný úrad v sídle kraja. V minulosti z dôvodu optimalizácie siete škôl najmä čo do financovania došlo k zrušeniu viacerých základných škôl v obciach po celom Slovensku, preto uvedená situácia sa primerane vzťahuje aj na zrušenie základnej školy a jej vyradenie zo siete základných škôl zabezpečujúcich plnenie povinnej školskej dochádzky u maloletých detí v Slovenskej republike.

Platí teda, že žiak či žiačka v zásade plní povinnú školskú dochádzku v základnej škole v školskom obvode, v ktorom má trvalé bydlisko. Zákonný zástupca sa môže rozhodnúť, že jeho dieťa – žiak, bude plniť povinnú školskú dochádzku v základnej škole mimo školského obvodu, v ktorom má trvalé bydlisko, so súhlasom riaditeľa základnej školy, do ktorej sa hlási. Riaditeľ základnej školy, do ktorej bol žiak prijatý, oznámi túto skutočnosť riaditeľovi základnej školy v školskom obvode, v ktorom má žiak trvalé bydlisko, ako aj zriaďovateľovi základnej školy, do ktorej bol žiak prijatý. Obec, ktorá je zriaďovateľom tejto základnej školy, oznámi obci, v ktorej má žiak trvalé bydlisko, jeho prijatie do základnej školy v príslušnom školskom obvode.

Plnenie povinnej školskej dochádzky je prípustné aj v strednej škole. Žiak, ktorý bol v priebehu plnenia povinnej školskej dochádzky prijatý do strednej školy, pokračuje v plnení povinnej školskej dochádzky až do jej skončenia v tejto škole.

Príspevok na dopravu upravuje zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o financovaní základných škôl“). Jeho účelom je zaručenie výkonu základného práva na vzdelanie. Bližšie podrobnosti ohľadne financovania určuje smernica Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky č. 50/217, ktorou sa určuje postup pri pridelovaní príspevku na dopravu.

Podľa ustanovenia § 4aa ods. 1 zákona č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o financovaní škôl“) ministerstvo školstva pridelí z kapitoly ministerstva a z kapitoly ministerstva vnútra príspevok na dopravu na žiadosť zriaďovateľa verejnej školy alebo zriaďovateľa cirkevnej školy; to neplatí, ak obec alebo vyšší územný celok zabezpečuje bezplatnú autobusovú dopravu žiaka formou zmluvy o službách vo verejnom záujme z dotácie na financovanie bezplatnej autobusovej dopravy žiakov základných škôl alebo žiakov stredných škôl poskytnutej podľa osobitného predpisu.

Podľa ustanovenia § 4aa ods. 3 písm. a) zákona o financovaní škôl, zákonný zástupca žiaka verejnej školy alebo cirkevnej školy má právo na úhradu cestovných nákladov na dopravu žiaka z obce jeho trvalého pobytu do verejnej školy v spoločnom školskom obvode, v ktorej žiak plní povinnú školskú dochádzku, a späť, ak obec, v ktorej má žiak trvalý pobyt, na účel zabezpečenia plnenia povinnej školskej dochádzky nezriadi základnú školu.

Zákonnému zástupcovi žiaka verejnej školy alebo cirkevnej školy patrí toto právo aj v prípade dochádzania do najbližšej cirkevnej školy a späť, ak v obci, v ktorej má žiak trvalý pobyt, nie je zriadená základná škola – súvisí to s výkonom slobody myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery podľa čl. 24 Ústavy Slovenskej republiky.

Tiež ak ide o dochádzanie do najbližšej školy pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami s príslušným zdravotným znevýhodnením alebo s nadaním a späť, ak ide o žiaka základnej školy pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, a v obci, v ktorej má žiak trvalý pobyt, nie je zriadená základná škola pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami s príslušným zdravotným znevýhodnením alebo s nadaním. Súvisí to s čl. 12 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky podľa ktorého ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné. Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvyhodňovať alebo znevýhodňovať.

Napokon zákonnému zástupcovi žiaka verejnej školy alebo cirkevnej školy patrí toto právo aj v prípade dochádzania do najbližšej školy s vyučovacím jazykom príslušnej národnostnej menšiny a

späť, ak ide o žiaka základnej školy s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny, a v obci alebo v školskom obvode, v ktorej má žiak patriaci k národnostnej menšine trvalý pobyt, nie je zriadená základná škola s vyučovacím jazykom príslušnej národnostnej menšiny. Ide o realizáciu základného práva občanov patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám na vzdelanie v ich jazyku podľa čl. 34 ods. 2 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky.

Posúdenie skutkového stavu a právneho stavu z hľadiska antidiskriminačného zákona

Antidiskriminačný zákon definuje základné pojmy súvisiace s diskrimináciou, ako zásada rovnakého zaobchádzania, vymenúva oblasti, v ktorých existuje povinnosť dodržiavať túto zásadu a pri týchto oblastiach vymenúva dôvody, na základe ktorých sa zásada rovnakého zaobchádzania musí dodržiavať. Taktiež ustanovuje formy diskriminácie t. j. aké konania príp. opomenutia alebo iné prejavy možno považovať za diskrimináciu. Zákon tiež zakotvuje výnimky zo zásady rovnakého zaobchádzania a podrobnosti o možnosti obrátiť sa so žalobou na súd v prípade jej nedodržania.

Vzhľadom na uvedené na to, aby určité správanie, konanie alebo opomenutie bolo porušením zásady rovnakého zaobchádzania v zmysle platnej legislatívy, tak antidiskriminačný zákon ako aj odborná literatúra vyžaduje splnenie určitých podmienok tzv. *prima facie* prípadu. Týmito podmienkami sú diskriminačný dôvod, oblasť a forma diskriminácie.

Dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania spočíva podľa § 2 citovaného zákona v zákaze diskriminácie z dôvodu pohlavia, náboženského vyznania alebo viery, rasy, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotného postihnutia, veku, sexuálnej orientácie, manželského stavu a rodinného stavu, farby pleti, jazyka, politického alebo iného zmýšľania, národného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia alebo z dôvodu oznámenia kriminality alebo inej protispoločenskej činnosti.

Antidiskriminačný zákon ustanovuje tieto formy diskriminácie: priama diskriminácia (konanie alebo opomenutie, pri ktorom sa s osobou zaobchádza menej priaznivo, ako sa zaobchádza, zaobchádzalo alebo by sa mohlo zaobchádzať s inou osobou v porovnateľnej situácii), nepriama diskriminácia (navonok neutrálny predpis, rozhodnutie, pokyn alebo prax, ktoré znevýhodňuje osobu v porovnaní s inou osobou), obťažovanie, sexuálne obťažovanie, nabádanie na diskrimináciu a neoprávnený postih.

Ustanovenie § 3 ods. 1 ADZ vymenúva oblasti, v ktorých je každý povinný dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania a to konkrétne v oblasti pracovnoprávných a obdobných právnych vzťahoch, sociálneho zabezpečenia, zdravotnej starostlivosti, poskytovania tovarov a služieb a vo vzdelávaní.

V súvislosti s posúdením otázky prípadného porušovania zásady rovnakého zaobchádzania je namietané konanie, opomenutie, iné správanie alebo prejavy (ďalej len „namietané konanie“) potrebné posúdiť z hľadiska kumulatívneho splnenia vyššie uvedených podmienok (diskriminačný dôvod, forma diskriminácie a oblasť, v ktorej je diskriminácia zakázaná).

Namietané konanie je potrebné posúdiť aj z hľadiska existencie rozdielneho zaobchádzania s prípadnou obeťou diskriminácie v porovnaní s inou osobou alebo osobami, ktorá sa nachádza v rovnakej alebo v porovnateľnej situácii (tzv. komparátor). Prípadnej obeti diskriminácie musí pritom rozdielnym zaobchádzaním vzniknúť nejaká nevýhoda. Medzi diskriminačným dôvodom a nerovnakým zaobchádzaním musí byť dôvodný predpoklad kauzálnej súvislosti.

K splneniu podmienok diskriminácie:

V rámci posudzovania namietaného konania je nepochybné, že oblasť podnetu sa týka práva na vzdelanie. Aj samotné základné právo na vzdelanie v Ústave Slovenskej republiky je neoddeliteľne spojené s podmienkou jeho bezplatnosti na základných a stredných školách. Dôvodným je teda konštatovanie, že problematika podnetu sa týka jednej z oblastí nediskriminácie, na ktoré sa vzťahuje antidiskriminačný zákon. Túto podmienku antidiskriminačného zákona možno považovať za splnenú.

V skutkovom stave podávateľ poukazuje na skutočnosť, že príspevok na dopravu do školy sa poskytuje z dôvodu absencie základnej školy a nutnosti dochádzania do inej obce iba takým žiakom a žiačkam (ich zákonným rodičom), ktorí navštevujú konkrétnu základnú školu, či cirkevnú školu. Jeho synovi, ktorý navštevuje strednú školu a plní si tam povinnú školskú dochádzku, nárok na príspevok na dopravu do školy nevzniká a orgány štátnej správy školstva vrátane Ministerstva školstva, vedy a výskumu Slovenskej republiky túto skutočnosť potvrdili.

Čo do formy diskriminácie namietanej v podnete, mohlo by ísť o nepriamu diskrimináciu na základe zákona. V podnete sú za znevýhodnených žiakov a žiačky označení iba tí, ktorí si plnia povinnú školskú dochádzku v strednej škole. Z príslušnej právnej úpravy a popísaného skutkového stavu však vyplýva, že znevýhodnení oproti žiakom poberajúcim príspevok na dopravu do základnej školy v spoločnom školskom obvode viacerých obcí, do cirkevnej školy, do školy s vyučovacím jazykom príslušnej národnostnej menšiny či prípadne do školy so špeciálnym výchovno-vzdelávacím procesom, by mohli byť všetci žiaci a žiačky plniaci si školskú dochádzku mimo svojho školského obvodu, bez ohľadu na to, či ide o základnú, alebo strednú školu.

Z hľadiska takto vymedzeného dôvodu prípadnej diskriminácie a komparačných skupín školopovinných žiakov je však nutné zhodnotiť túto situáciu v kontexte s čl. 42 ods. 1, 2 a 4 Ústavy Slovenskej republiky pre všetkých žiakov plniacich si povinnú školskú dochádzku na území Slovenskej republiky.

Základné právo na bezplatné vzdelanie v základných školách a stredných školách znamená, že má byť prístupné všetkým, za čo najjednoduchších podmienok. Medzi podmienky prístupnosti vzdelania určite patrí aj otázka jeho dostupnosti, teda skutočnosť, aby bolo vzdelanie, respektíve vzdelávacia inštitúcia ktorá ho poskytuje (základná škola a stredná škola) čo najbližšie k miestu trvalého bydliska žiaka či žiačky, čiže optimálne obci/meste, kde bývajú. Takto žiak navštevuje školu spravidla so svojimi kamarátmi zo susedstva či materskej školy, minimalizuje sa doba cestovania do školy a bezpečnostné riziká s tým spojené a žiak/dieťa má tak viac voľného času na prípravu na vyučovanie, chvíle na hru, zábavu a svoju rodinu.

Vzhľadom na to, že v Slovenskej republike je 2927 obcí vrátane mestských častí Bratislavy a Košíc, dosiahnuť stav, kedy je v každej obci základná škola, nie je možné. V mnohých obciach vzhľadom na počet ich obyvateľov, migráciu do miest, prechodným či trvalým znížením natality a inými faktormi školy nie sú, či boli zrušené a tak je štát zodpovedný za nastavenie takých pravidiel školskej dochádzky, aby bola dostupná nielen na základe už horeuvedených sociálnych či časových kritérií, ale aj na základe finančnej náročnosti.

Preto školský zákon ustanovuje, že žiak spravidla plní povinnú školskú dochádzku v základnej škole v školskom obvode, v ktorom má trvalý pobyt. Ďalej pri zachovaní rovnakej filozofie a kritérií školský zákon ustanovuje, že ak obec nezriadi základnú školu, môže sa dohodnúť s inými obcami na spoločnom školskom obvode základnej školy. Nie s akýmikoľvek, ale iba so susednými. Čo najnižšia vzdialenosť medzi bydliskom žiaka a inou obcou, kde si žiak má plniť povinnú školskú dochádzku, minimalizuje potrebu dlhého cestovania v dopravných prostriedkoch. Takto nastavené cestovné pre žiakov štát prepláca. Cestovanie do akejkoľvek základnej školy bez kritéria vzdialenosti a jeho prípadné preplácanie by bolo pre žiaka zaťažujúce a pre štát finančne neefektívne, bez pridanej hodnoty.

Z uvedeného pravidla existujú výnimky, ktoré majú objektívne dôvody, sú teda prípustné a potrebné, keďže súvisia s výkonom iných základných práv a slobôd. Ako už bolo uvedené ide o zákonom vymedzené podmienky poskytovania príspevku na dopravu do cirkevnej školy, do školy s vyučovacím jazykom príslušnej národnostnej menšiny či prípadne do školy so špeciálnym výchovno-vzdelávacím procesom.

Čo sa týka stredných škôl, kde žiaci môžu takisto plniť povinnú školskú dochádzku, stredné školy neposkytujú možnosť plniť povinnú školskú dochádzku v celom rozsahu, ale až od druhého stupňa. Navyše ich početnosť a tým aj dostupnosť je oveľa nižšia ako pri základných školách.

Rozsah či typ povinného vzdelania, ktoré stredné školy poskytujú, sa v ničom neodlišuje od vzdelania poskytovaného základnými školami. Nie je tu teda ani žiaden objektívny dôvod, ktorý by odôvodňoval lepšiu kvalitu či rozsah dosiahnutého vzdelania na strednej škole v rámci plnenia povinnej školskej dochádzky v porovnaní so základnou školou. Žiaci a žiačky plnením povinnej školskej dochádzky na strednej škole nevykonávajú ani žiadne iné svoje základné právo, ktoré by potrebovalo osobitnú ochranu, ako je to v prípade žiakov cirkevnej školy, žiakov školy s vyučovacím jazykom príslušnej národnostnej menšiny či žiakov školy so špeciálnym výchovno-vzdelávacím procesom.

Vzhľadom na uvedené, Stredisko má za to, že nie je splnená podmienka nerovného zaobchádzania – existencia takého nezákonného dôvodu, spočívajúceho v odlišnom prístupe k poskytovaniu príspevku na dopravu medzi existujúcimi komparátormi, ktorý by nebol objektívny a tým pádom by mohol byť označený za diskriminačný.

Záver:

Na základe Strediskom zisteného skutkového stavu, Stredisko dospelo k záveru, že podávateľom namietaná právna úprava poskytovania príspevku na dopravu do školy s vylúčením situácie

**SLOVENSKÉ NÁRODNÉ STREDISKO
PRE ĽUDSKÉ PRÁVA**

dochádzky a plnenia povinnej školskej dochádzky na strednej škole nemá znaky porušenia zásady rovnakého zaobchádzania. Prípadné uplatňovanie práv podávateľa podnetu v súvislosti s porušením zásady rovnakého zaobchádzania považuje za nedôvodné.

Stredisko považuje vybavovanie podnetu za ukončené, a to poskytnutím odborného stanoviska.

S pozdravom

Mgr. Katarína Szabová
výkonná riaditeľka